

УДК 34:327](477.8)»1918/1923»

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА: МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ (ДО 100-РІЧЧЯ УТВОРЕННЯ)

О. Липитчук, Н. Лешкович***

**Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: lupitchuk@ukr.net*

***Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: leshkovych@bigmir.net*

Обґрунтовано право ЗУНР на міжнародне визнання та реалізацію ідеї самостійного існування власної держави. Охарактеризовано дипломатичні заходи українських політиків, спрямовані на здобуття міжнародного визнання у протидії спробам інкорпорації Галичини до складу Польщі. Проаналізовано норми міжнародних договорів, укладених у межах міжнародних конференцій, які визначали державно-правовий статус ЗУНР. Простежено зміни в державно-правовому статусі ЗУНР у період її діяльності.

Ключові слова: ЗУНР, українська державність, міжнародна політика, дипломатія, конференція, місія, мирний договір.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2018.67.054>

Після проголошення ЗУНР на українських землях колишньої Австро-Угорщини здобуття її юридичного міжнародного визнання як суб'єкта міжнародних відносин стало можливим на підставі рішень міжнародних мирних договорів, які визначали устрій у повоєнній Європі. Проблема актуалізувалася тим, що відроджена Польська держава намагалася узаконити свої права на Східну Галичину. Аналіз міжнародної ситуації, правових норм міжнародних договорів та напрямів дипломатичної діяльності українських політиків дає змогу виявити їх успіхи і прорахунки.

Проблема визначення міжнародно-правового статусу ЗУНР та міжнародної діяльності її урядів стала предметом наукових праць О. Карпенка, Б. Тищика, О. Вівчаренка, М. Литвина, Т. Галицької-Дідух та ін. Хоча дослідження цього питання має значні перспективи, проте можна говорити про певні підсумки і виділити деякі напрацювання.

Метою статті є з'ясувати особливості міжнародної діяльності урядів ЗУНР, охарактеризувати геополітичні реалії, в яких визначався державно-правовий статус ЗУНР.

Західні землі сучасної України наприкінці Х ст. увійшли до складу Київської Русі. У 1199 р. на цій території утворилося могутнє Галицько-Волинське князівство, яке у своїй зовнішній політиці орієнтувалося на Західну Європу [1, с. 89–444]. У середині XIV ст. польський король Казимир III захопив галицькі землі та приєднав їх до своєї держави. Більша частина Волині потрапила до Литви. Ці землі перебували у складі Польщі, а згодом Речі Посполитої (з 1569 р.) до її першого поділу у 1772 р., унаслідок якого галицькі землі увійшли до Австрії. Волинь за наступними поділами відійшла до Росії. Галицькі землі були штучно об'єднані австрійською владою з польськими у так званий «Коронний край Галичини і Лодомерії з великим князівством Краківським і князівствами Освенцімським і

Заторським» [10, с. 7]. У 1774 р. до Австрії увійшла Буковина, яку приєднали до «королівства Галичини і Лодомерії». Закарпаття ще у XVI ст. разом з Угорщиною потрапило під владу Австрії [20, с. 13].

Перша світова війна призвела до кардинальних геополітичних змін на міжнародній арені. В результаті Лютневої революції 1917 р. впала Російська імперія Романових. На її теренах постала Українська Народна Республіка (листопад 1917 р.). Унаслідок воєнних поразок та під тиском антиімперських сил почала розпадатися Австро-Угорська імперія Габсбургів. Перед українськими політиками Австро-Угорщини постали перспективи відновлення української державності [11, с. 93]. Надії на допомогу українських політиків Наддніпрянщини були марними. Як зауважив галицький політик, депутат рейхсрату Австрії Лонгин Цегельський «Об'єднати Галичину, більш-менш упорядковану та зорганізовану, з такою Україною, національно-несвідомою, занархізованою та збольшевиченою – вважали ми крайнім ризиком...» [22, с. 31].

Намагаючись врятувати монархію, імператор Карл I 16 жовтня 1918 р. видав маніфест, у якому йшлося про перетворення Австро-Угорщини у федеративну державу. «Коронні землі» одержали право створити свої представницькі органи – Національні Ради, але про державне самовизначення не йшлося. На підставі цього документа українські посли австрійського парламенту, галицького і буковинського сеймів, представники політичних партій, духовенства обрали 18 жовтня Українську Національну Раду (УНРада) як тимчасовий український парламент [7, с. 87–89]. До неї увійшли, як зазначив Л. Цегельський, «люди заслужені, розумні, світлі чесні та віддані своєму народові серцем і душею. Кожен із них був знаменитим промовцем і парламентарем» [22, с. 208]. Головою УНРади було обрано Євгена Петрушевича.

Українські політики ще поклали надії на легальне здобуття державної влади шляхом переговорів з австрійською владою. Проте австрійський двір не збирався надавати самостійність національним державам [7, с. 88–89]. Водночас і поляки активізували підготовку відновлення Польської держави та узаконення своїх прав на Східну Галичину. Спільні і злагоджені дії українських політиків та військових завершилися успішним повстанням (в ніч з 31 жовтня на 1 листопада 1918 р.), унаслідок якого на території Східної Галичини було встановлено українську владу. Л. Цегельський, який був безпосереднім учасником цих подій, у своїх спогадах записав: «Одна епоха скінчилася, інша почалася» [22, с. 49].

УНРада звернулася до народу з програмним Маніфестом, у якому Західно-українська держава проголошувалася як правова парламентська республіка. Українська влада декларувала загальне виборче право, рівність усіх громадян незалежно від віри, мови, стану чи статі перед законом та соціальний захист [7, с. 110–111]. Було сформовано уряд – Державний секретаріат, який очолив Кость Левицький. У складі Державного секретаріату було 14 Державних секретарств на чолі з державними секретарями. Водночас було вирішено питання про державний устрій та назву держави – Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) [20, с. 156]. До її складу входили: Східна Галичина, Північна Буковина і Закарпаття, тобто землі колишньої Австро-Угорської монархії, населені українцями. На початку листопада територія ЗУНР за площею становила 70 тис. км², на якій проживало 6,2 млн. осіб. Проте у таких розмірах ЗУНР проіснувала недовго, оскільки впродовж місяця майже половину її території окупували Польща і Румунія, наприкінці року – Угорщина, а в квітні-травні 1919 р. Чехо-Словаччина. Отже, фактично держава ЗУНР охоплювала лише територію Східної Галичини [12, с. 106].

У схваленому УНРадою «Тимчасовому Основному законі про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії» визначено конституційні засади української держави. ЗУНР розбудувалася як самостійна, правова, соціальна і демократична держава, верховенство влади в якій мало належати її народу [20, с. 158–159].

Отже, уже в перші дні приходу до влади УНРади були сформовані всі державно-правові інституції, функціонування яких створювало умови для відродження та розбудови української державності. Поряд із планами національно-державного будівництва перед очільниками ЗУНР постала проблема формування концептуальних засад зовнішньої політики, визначення її пріоритетів. Галицькі політики усвідомлювали, що доля української державності здебільшого залежала від її міжнародного визнання. З цією метою в уряді було створено Державне секретарство зовнішніх справ. Загальне керівництво дипломатичною діяльністю ЗУНР провадив Президент ЗУНР Євген Петрушевич; оперативне – державні секретарі зовнішніх справ Василь Панейко, Лонгин Цегельський, Михайло Лозинський та уповноважені в закордонних справах екзильного уряду ЗУНР у Відні Степан Витвицький і Кость Левицький [3, с. 20–21].

Проте міжнародна діяльність очільників ЗУНР ускладнювалася багатьма чинниками. Поява ЗУНР занепокоїла представників панівних сусідніх націй, в руках яких на цій території перебувала реальна влада: поляків у Східній Галичині, угорців на Закарпатті і румунів у Північній Буковині. Зарубіжні монополії так само мали тут свої інтереси, особливо нафтові у Дрогобицько-Бориславському районі [7, с. 377].

Від самого початку ЗУНР опинилася на перехресті стратегічних інтересів великих і сусідніх держав. Якщо в зовнішньополітичних планах Франції домінувала ідея утворення «Великої Польщі», яка мала стати стабілізуючим фактором в регіоні, то Великобританія декларувала підтримку «малим народам», а США виступали за демократизацію Східної Європи зі збереженням неподільності Росії [5, с. 348].

Орієнтація галицьких українських політиків на Австро-Угорщину і Німеччину під час Першої світової війни позбавила уряд ЗУНР офіційних зв'язків з урядами Антанти і США [3, с. 21]. Встановлені урядом ЗУНР дипломатичні відносини з низкою держав не гарантували державного суверенітету, оскільки європейські післявоєнні кордони формувалися у процесі Паризької мирної конференції укладанням низки міжнародно-правових договорів [15, с. 8–9].

Поляки з перших днів існування ЗУНР стали чинити військовий опір, що призвело до українсько-польської війни. Відроджену Польську державу вони уявляли як реставрацію Речі Посполитої в межах кордонів 1772 р. і тому висували претензії до українських етнічних територій. Польський політик Р. Дмовський, обґрунтовуючи необхідність інкорпорації західноукраїнських земель Польщею, намагався довести, що в Галичині немає, крім поляків інших народів, які б були здатні забезпечити управління краєм [3, с. 21]. Маючи потужні дипломатичні зв'язки з країнами Антанти, США та використовуючи недостатню поінформованість про українську проблему, поляки розгорнули широку пропагандистську кампанію, стверджуючи, що ЗУНР і Українська Галицька Армія – «австро-німецька інтрига» [18, с. 104].

З іншого боку, російські більшовики, прагнучи втілити в життя ідею світової пролетарської революції, намагалися якщо не повернути, то принаймні контролювати західні землі колишньої імперії, як плацдарм для подальшої експансії [8, с. 80–87].

Входження українських етнічних земель до складу різних монархій упродовж віків визначили особливості процесу державотворення на початку ХХ століття. Лідери п'ятох проголошених українських держав, враховуючи політичну ситуацію, ставили перед собою різні державотворчі завдання, орієнтувалися на різні внутрішні і зовнішні сили [9, с. 69].

Зважаючи на політичні і міжнародні реалії, уряд ЗУНР свою зовнішньополітичну діяльність сконцентрував у двох напрямках: визначитися у відносинах з УНР і домогтися визнання ЗУНР країнами Антанти та США і за їх сприяння припинити агресію з боку Польщі. Стратегічним пріоритетом УНРада визначила об'єднання всіх українських земель у єдиній і неподільній країні. У передвступній угоді з УНР надано певні територіальні гарантії автономії для ЗУНР. В ній звернуто увагу на «окремішності життя» ЗУНР, які обумовлювалися історичними обставинами, відмінними правовими інституціями та культурними і соціальними відмінностями [7, с. 382].

Цікаві спогади про ці події залишив Л. Цегельський, який брав активну участь у підготовці та проведенні злуки двох гілок українського народу. Описуючи урочисту церемонію злуки ЗУНР з УНР очільник зазначав, що від часів Петра Конашевича-Сагайдачного «не було такої “інвазії” галичан у Києві й такого напливу галицького духа – зрівноваженого, зрілого, організуючого, консервативного, національно сильного, державницького всеукраїнського духа» [22, с. 246]. Політик наголошував, що Київ вплинув і на свідомість галичан, які стали ще більшими українськими соборниками: «До Києва їхали галичани, з Києва вертали всеукраїнцями» [22, с. 247].

Після злуки УНР та ЗУНР відбулося формальне об'єднання зовнішньополітичних відомств. Проте реального об'єднання в подальшому не відбулося. Розбіжності між двома українськими урядами були більшими, ніж здатність розв'язати їх. Л. Цегельський писав, що не сприймав дій Директорії, її соціалістичного характеру. Особливо його вразив склад делегатів Трудового конгресу. Значні верстви населення, як «реакційні та буржуазні» не мали ніякого представництва у Конгресі. Політик наголошував на відсутності у наддніпрянської інтелігенції політичного та державницького мислення, уважав їх соціалістичними мрійниками, а не державними мужами [22, с. 263]. Осип Назарук, який як делегат УНРади вів у Києві переговори з українськими лідерами, досить критично оцінив Акт злуки. Він вважав об'єднання передчасним, оскільки українцям «... запаморочили голову теорією про єдність того, в чим єдності ще не було» [16, с. 81]. Об'єднання з УНР, на яке керманічі ЗУНР поклали великі надії, не виправдало їхніх сподівань, бо й сама УНР не була визнана західним світом, до того ж перебувала у стані війни з кількома сильними супротивниками – зовнішніми і внутрішніми [20, с. 265].

Оскільки Австрія усі свої права на Галичину передала Раді країн Антанти, то найважливішою метою для уряду ЗУНР стало визнання її державності Паризькою мирною конференцією, яка визначала післявоєнні кордони Європи. Конференція тривала з 18 січня 1919 р. до 21 січня 1920 р. Визначальний вплив на діяльність керівних органів конференції мали президенти – Франції Ж. Клемансо та США В. Вільсон, прем'єр-міністр Великобританії Д. Ллойд-Джордж та Італії В. Орландо, які утворили Найвищу Раду, або так звану Раду чотирьох [19, с. 369]. Галицькі політичні діячі поклали надії на справедливе вирішення проблеми ЗУНР та уявляли конференцію «як збір рівноправних делегацій усіх тих дотеперішніх і нових держав, які заінтересовані в заключенні миру і впорядкуванню відносин» [14, с. 113].

Впевненості у можливість визнання ЗУНР українським політикам надавали відомі програмні «14 пунктів» президента США В. Вільсона щодо післявоєнної перебудови в Європі. У пункті 10 програми йшлося про можливість майбутнього самовизначення народів, що перебували у складі Австро-Угорської імперії. Проте не передбачалося негайного поділу імперії на окремі держави [7, с. 378]. За слушним висновком В. Головченка, в рекомендаціях американських експертів міжнародно-правовий статус Східної Галичини поставлено в залежність від подальшого розвитку військово-політичних подій у Східній Європі [3, с. 22].

На Паризьку конференцію делегати УНР і ЗУНР прибули без формального запрошення, а відтак не були визнані повноправними учасниками. Перед об'єднаною українською делегацією стояло головне завдання – спільними зусиллями донести міжнародній спільності інформацію і домогтися визнання незалежності країнами Антанти [12, с. 110]. На початку свого перебування делегація ЗУНР у Парижі на чолі з Василем Панейком фактично діяла самостійно, оскільки мала сподівання, що Антанта визнає за ними право на державне існування. «... вони стояли на тім, – згадував Михайло Лозинський, – що Галичина є окрема держава... якої справу треба трактувати окремо від справи Української Народної Республіки» [14, с. 115]. Галицькі політики, мабуть, керуватися тим, що Антанта, враховуючи тісні контакти Центральної Ради та її уряду з Німеччиною та Австро-Угорщиною негативно ставилися до УНР. Для держав Антанти важливим було відновлення єдиної Росії, тому заперечували ідею виникнення на її території будь-яких незалежних держав [21, с. 121]. Отже, попри формальне об'єднання, в середовищі української дипломатичної місії існували різні вектори зовнішньополітичної орієнтації, що визначали відмінний правовий статус кожної з українських держав.

Сподівання галицьких делегатів щодо міжнародного визнання ЗУНР виявилися марними. Головним противником визнання ЗУНР була Франція, яка мала визначальний вплив на рішення Паризької конференції і розглядала Польщу як союзника у стримуванні Німеччини та надійний бар'єр, що може зупинити просування більшовицької експансії на захід. І хоча дії поляків щодо допущення до своєї держави якомога більших територій на сході зустрілися з негативною оцінкою міжнародної думки, польський чинник став визначальним. Поляки мали значно ефективнішу дипломатичну службу, тісніші контакти з правителями та урядами західних держав [21, с. 121].

По-різному уявляючи майбутнє Східної Європи, країни Антанти сходилися у тому, що українсько-польська війна послаблювала обидві сторони як союзників у боротьбі з більшовиками і перешкоджала експлуатації природних багатств краю [5, с. 348]. Паризькою мирною конференцією було задіяно такі структури, як комісії, місії, що мали підготувати рекомендації і пропозиції для переговорів воюючих сторін. Одним із таких заходів Антанти у Східній Галичині стала Міжнародна місія під керівництвом французького генерала Жозефа Бартелемі, до складу якої увійшли представники Франції, Великобританії, США, Італії. Ж. Бартелемі запропонував керівництву ЗУНР укласти мир із Польщею для створення об'єднаного фронту проти більшовиків. За участь у цій боротьбі ЗУНР гарантували визнання її суверенітету, повноправну участь у Паризькій мирній конференції, а також матеріальну та військову допомогу. За планом угоди під польський контроль відходили Львів, Дрогобицько-Бориславський нафтовий район [6, с. 160]. Оцінюючи ці пропозиції, учасник переговорів М. Лозинський зазначив, що вони були «одностороннім диктатом, який комісія на основі порозуміння з поляками рішила накинути українцям» [14, с. 81].

Але погляди галицьких політиків щодо пропозиції антантівської місії розійшлися. Є. Петрушевич й представник військових, генерал М. Омелянович-Павленко зайняли безкомпромісну позицію за принципом «Жодних поступок! Або все, або нічого» [22, с. 226]. Л. Цегельський уважав, що безкомпромісність та максималізм влади не дозволили використати шанс міжнародного визнання ЗУНР. Обґрунтовуючи свою позицію, він керувався тим, що в той момент, коли ЗУНР мала військо, територію і владу, можна було йти на територіальні поступки заради міжнародного визнання української державності [22, с. 226, 295–305]. Делегація ЗУНР відкинула претензії польської сторони на галицькі землі і запропоновані місією Ж. Бартелемі умови перемир'я [6, с. 160]. Більшість українських політиків розцінили умови перемир'я як попрання принципу самовизначення народів [14, с. 82–83].

Керівництву Паризької конференції вдалося створити ще одну спеціальну міжнародну комісію у справі мирних переговорів між представниками Польщі і України, яку очолив член англійської делегації південноафриканський генерал Луїс Бота. Члени комісії підготували проект договору про польсько-українське перемир'я, який був більш реалістичний, ніж проект Ж. Бартелемі. Запропонована демаркаційна лінія залишала Львів під польською окупацією, а Дрогобицько-Бориславський нафтовий басейн – під владою ЗУНР [7, с. 423]. Враховуючи зміни в ситуації, коли поляки нарощували у Галичині військові сили, українські політики та військові допускали компроміс. Зокрема, Д. Вітовський, стверджуючи, що демаркаційна лінія для ЗУНР повинна пролягати по річці Сяну, висловив припущення, що Львів, де поляки становлять більшість, міг би отримати статус території під контролем держав Антанти і США [14, с. 138–139].

Врешті українська делегація заявила про прийняття умов перемир'я. Проте польська сторона в умовах успішного наступу польських військ відхилила пропозиції комісії Л. Боти. 14 травня 1919 р. армія Ю. Галлера розгорнула наступ по всьому фронту. УГА до кінця місяця змушена була залишити майже всю територію Східної Галичини [4, с. 236]. Щоб юридично оформити цю окупацію 25 червня Рада чотирьох прийняла рішення, яке надавало Польщі право на окупацію Східної Галичини до р. Збруч. Польський уряд був уповноважений встановити у Східній Галичині цивільне управління під мандатом Ліги Націй, яка повинна забезпечити автономію цієї території [7, с. 447]. М. Лозинський, який беззастережно вірив, що Антанта позитивно вирішить справу Галичини, з розчаруванням зазначав: «Уже вся історія перемир'я доказала, що Найвища Рада слухала тільки Польщу» [14, с. 154].

Отже, дипломати ЗУНР так і не змогли переконати Паризьку мирну конференцію визнати Українську державу. Їм важко було нейтралізувати давні традиційні польські впливи в паризьких політичних колах [22, с. 232]. Водночас, Л. Цегельський звернув увагу на ідеалістичну віру галицьких політиків у справедливість Антанти. «Більшість галицьких провідників, – зауважив політик, ... Тішили себе якимись оптимістичними надіями, сподіваючись то на неіснуючу насправді потугу Великої України, то на Вільсонову тезу про “самовизначення народів”, то на “міжнародну справедливість” тощо. Наші державні лідери підходили до справи визнання Української держави суто теоретично, думаючи що “альянти мусять нас визнати», бо нам “це належиться” ... звикли жити гаслами та теорією, не маючи нагоди виплекати в собі практичного політичного мислення...” [22, с. 231, 233].

Після Паризької мирної конференції державно-правовий статус Східної Галичини залишався невизначеним. Польща отримала статус тимчасового військового

окупанта цього краю, на територію якого поширювався суверенітет країн Антанти. В цій ситуації зовнішньополітичні курси ЗУНР і УНР розійшлися. Наддніпрянський уряд у зовнішній політиці орієнтувався на Польщу, а галичанам, для яких такий курс був неприйнятним, наказував «боротися на всіх фронтах...» [17, с. 240]. Проблема Східної Галичини ще більше загострилася після підписання С. Петлюрою з Ю. Пілсудським Варшавського договору в квітні 1920 р., згідно з яким Східна Галичина, Західна Волинь, Холмщина, Підляшшя і Полісся залишалися під Польщею. В Галичині цей договір був сприйнятий трагічно [21, с. 129–130].

Російський більшовицький уряд так само намагався поширити свій вплив на територію Східної Галичини, оскільки відкривався шлях для пропаганди більшовизму в Європі [16, с. 11]. Надії на визначення державно-правового статусу ЗУНР галицькі політики покладали на чергові міжнародні переговори у Ризі, що розпочалися у вересні 1920 р. Для участі у мирній конференції була сформована делегація на чолі з К. Левицьким, яка отримала чітку інструкцію Є. Петрушевича не допустити до узаконення анексії Східної Галичини Польщею [2, с. 232].

Польща та Радянська Росія виступили проти офіційної участі делегації ЗУНР у переговорах. Польща взагалі не визнавала уряду ЗУНР, заявляючи, що «...справа Галичини – це внутрішня справа Польщі, а Галичина ніколи до України не належала» [15, с. 97–98]. Розрив між УНР та урядом ЗУНР, політика Польщі на інкорпорацію Східної Галичини змушувало керівництво ЗУНР шукати союзництва з радянською делегацією, сподіваючись на польсько-російське протистояння в боротьбі за східногалицьку територію. Проте радянське керівництво маніпулювало «галицькою картою» на переговорах, щоб спонукати Варшаву до поступок, так і в боротьбі проти С. Петлюри [2, с. 237, 239].

Характеризуючи переговори у Ризі, О. Назарук зазначав, що вони не залишили місця для державницьких планів галицької делегації, яка відіграла роль «безсильних інвігентів важкої історичної події» [16, с. 78]. Галицьким політикам не вдалося вплинути на процес переговорів. Проте, підсумовуючи участь галицької делегації на переговорах в Ризі, діячі ЗУНР, зокрема, Степан Витвицький вважав її успіхом інформацію для світової преси про дійсний стан східногалицької проблеми [6, с. 91].

Після українсько-польської війни 1918–1919 рр. керівники ЗУНР переїхали до Відня, де було сформовано уряд. Уповноваженим закордонних справ в уряді став С. Витвицький. Основну увагу уряд ЗУНР зосередив на дипломатичній діяльності та досягненні міжнародного визнання [13, с. 97]. Успіхи Польщі в радянсько-польській війні посилили переконання європейських політиків, що саме вона є головним буфером у протистоянні з більшовицькою Росією. Великі держави, в першу чергу Франції, підтримували поляків у їх намаганні закріпити свою владу у Східній Галичині. С. Витвицький зазначав, що тепер навряд чи будь-яка із держав Антанти братиме на захист справу Східної Галичини [6, с. 92].

Проте справа державного статусу Східної Галичини залишалася ще невирішеною. Міжнародна конференція, скликана Верховною Радою Антанти у Спа в Бельгії (1920 р.) обговорювала проблему ЗУНР у зв'язку з територіальними претензіями Польщі. Оскільки проблема ЗУНР не була вирішена на конференції, то Є. Петрушевич у ноті до Верховної Ради Антанти запропонував визнати українську державність і наголосив, що українці мають достатні умови для розбудови самостійної держави. Отже, уряд ЗУНР запропонував нову концепцію для міжнародної спільноти – самостійної й нейтральної Галицької республіки як основи соборної незалежної України [13, с. 98].

Керівництво ЗУНР наполегливо добивалося вирішення проблеми своєї державності і через Лігу Націй. Рада Ліги Націй у лютому 1921 р. прийняла рішення, що Східна Галичина не є частиною Польщі, бо Польща «є тільки мілітарним окупантом» Галичини. Сувереном її є держави Антанти. Було прийнято рішення «щодо правового становища Галичини і відносин в тім краю відступити Раді Амбасадорів» [14, с. 215]. Це був значний міжнародний успіх еміграційного уряду ЗУНР. Проте ні Ліга Націй, ні Рада послів країн Антанти не поспішали повернути Східній Галичині державність.

У міжнародному масштабі справа Галичини була порушена на конференції в Генуї у 1922 р. На конференцію прибув К. Левицький, який вручив Президії конференції документ з вимогою вирішити державний статус ЗУНР. Але Генузька конференція не завершила роботу через взаємні незгоди представників західних держав і радянської Росії і справу Східної Галичини знову було відкладено [9, с. 73].

Утвердження влади більшовиків у Росії, Білорусії, Україні підштовхувало західні держави якнайшвидше створити між ними і собою бар'єр, складовою частиною якого залишалася міцна Польща. Активізувалася дипломатична діяльність поляків, які не припиняли перемовини з Францією і Великобританією стосовно офіційного оформлення юридичного входження Східної Галичини до складу відновленої Польської держави. Варшава вжила низку заходів, які мали вплинути на міжнародну спільноту. Проголошено закон про воєводську автономію Галичини, заснування українського університету у Львові, висунуто пропозицію розпочати переговори з українською стороною [21, с. 132].

У ставленні великих держав до ЗУНР домінували геополітичні розрахунки та власні інтереси, що зумовило прийняття 14 березня 1923 р. Радою послів країн Антанти у Парижі рішення про юридичне долучення Східної Галичини до складу відновленої Речі Посполитої [20, с. 350].

Отже, проблему міжнародного визнання ЗУНР як суверенної держави можна було вирішити шляхом міжнародних договорів, які визначали територіально-політичний устрій післявоєнної Європи. Українські політики намагалися своєю участю в міжнародних мирних конференціях та інших форумах відстоювати своє право на власну державність. Проте, вкрай несприятлива геополітична ситуація визначила пріоритети країн Антанти не на користь ЗУНР. Водночас неузгодженість дій та конфлікти всередині українських делегацій, різні зовнішньополітичні орієнтири, подекуди зайвий максималізм та безкомпромісність східногалицьких політиків, надмірні сподівання на держави Антанти заважали сформуванню чіткої концепції зовнішньої політики.

Список використаних джерел

1. *Войтович Л.* Галич у політичному житті Європи XI–XIV століть. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2015. 478 с.
2. *Галицька-Дідух Т.* Східногалицьке представництво на Ризькій конференції 1920–1921 рр. // Галичина. 2014. Ч. 25–26. С. 231–242.
3. *Головченко В.* Вихід Західноукраїнської Народної Республіки на міжнародну арену: здобутки й прорахунки // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2013. Міжнародні відносини. 1 (40). С. 20–24.
4. *Дацків І.* Діяльність дипломатичної делегації ЗУНР на Паризькій мирній конференції 1919 року // Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2012. Вип. 19. С. 227–239.
5. *Дацків І.* Діяльність дипломатичної служби Західноукраїнської Народної Республіки // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2009. Вип. 18. С. 346–352.

6. Західно Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті / упоряд.: Микола Литвин, Іван Патер, Ігор Соляр. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009. 350 с.
7. Західно Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / відпов. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ: Сіверсія, 2001. 628 с.
8. *Комар В.* Утворення незалежних держав після розпаду Російської імперії і східна політика Польщі (1918–1921 рр.) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія історія. Спец. вип. 23. «Піддані та нащадки імперій Габсбургів і Романових». Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2009. С. 80–90.
9. *Кріль М.* Зовнішній чинник у розвитку ЗУНР // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія історія. 2011. Вип. 27. С. 68–74.
10. *Кульчицький В. С., Бойко І. Й., Настасяк І. Ю.* Апарат управління Галичиною в складі Австро-Угорщини. Львів: Тріада плюс, 2002. 88 с.
11. *Левицький К.* Великий зрив. До історії української державності від березня до листопада 1918 р. на підставі споминів та документів. Львів, 1931 [репринтне видання. Нью-Йорк, 1968]. 150 с.
12. *Литвин М.* Геополітичний простір ЗУНР та її зовнішньополітичні орієнтири // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2008. Вип. 17. Українсько-Польсько-білоруське сусідство: ХХ століття / голов. ред. кол. Я. Ісасвич. С. 106–115.
13. *Литвин Н.* Між Антантою та більшовицькою Росією: основні напрямки зовнішньої політики ЗУНР у 1920–1923 рр. // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2012. Вип. 24. С. 97–102.
14. *Лозинський М.* Галичина в рр. 1918–1920. Вид. 2-ге. Нью-Йорк: Червона Калина, 1970. 228 с.
15. *Луцький М. І.* Правові заходи з визнання Західноукраїнської Народної Республіки на міжнародній арені // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. №1. Т.1. С. 8–10.
16. *Назарук О.* Галицька делегація в Ризі 1920 р. Спомини учасника. Львів, 1930. 186 с.
17. *Назарук О.* Рік на великій Україні. Спомини з Української революції. Відень, 1920. 344 с.
18. *Павлюк О.* Боротьба України за незалежність і політика США (1917–1923). Київ: Видавничий дім «KM Academia», 1996. 187 с.
19. *Павлюк О.* Дипломатія ЗУНР (ЗЦУНР) // Нариси з історії дипломатії України / [О. І. Голенко... [та ін.]; відпов. ред. В. А. Смолій; Національна академія наук України, Інститут історії України НАН України]. Київ: Альтернативи, 2001. С. 358–377.
20. *Тищик Б. Й.* Західно Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів: Тріада плюс, 2004. 392 с.
21. *Тищик Б. Й., Віваренко О. А., Лешкович Н. О.* Становлення державності в Україні (1917–1922 рр.). Львів–Івано-Франківськ: Світ, 2000. 271 с.
22. *Цегельський Л.* Від легенд до правди: Спомин про події в Україні зв'язані з Першим листопада 1918 р. Львів: Свічадо, 2003. 336 с.

References

1. Voitovych, L. (2015). *Halych u politychnomu zhitti Evropy XI–XIV stolit.* Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'yakevycha NAN Ukrainy. (in Ukrainian).
2. Halytska-Didukh, T. (2014). Skhidnohalytske predstavnytstvo na Ryzkiy konferencii 1920–1921 rr. *Halychyna*, 25–26, 231–242 (in Ukrainian).
3. Holovchenko, V. (2013). Vykhid Zakhidnoukrainskoi Narodnoi Respubliki na mizhnarodnu arenu: zdobutky u prorakhunky. *Visnyk Kyivskoho nacionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Mizhnarodni vidnosyny. 1 (40)*, 20–24 (in Ukrainian).

4. Dackiv, I. (2012). Diyalnist dyplomatychnoi delehacii ZUNR na Paryzkyi myrnyj konferencii 1919 roku. *Naukovyy visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy*, 19, 227–239 (in Ukrainian).
5. Dackiv, I. (2009). Diyalnist dyplomatychnoi sluzhby Zakhidno-ukrainskoi Narodnoi Respubliki. *Ukraina: kulturna spadshchyna, nacionalna svidomist, derzhavnist*. Lviv, 18, 346–352 (in Ukrainian).
6. *Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika. 1918–1923. Uryady. Postati*. (2009). Red.: Mykola Lytvyn, Ivan Pater, Ihor Solyar. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'yakevycha NAN Ukrainy. (in Ukrainian).
7. *Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika. 1918–1923: Istoria. Vidpov.* (2001). red. O. Karpenko. Ivano-Frankivsk: Siversiya. (in Ukrainian).
8. Komar, V. (2009). Utvorennya nezaleznykh derzhav pislya rozpadu Rosiyskoi imperii i skhidna polityka Polshchi (1918–1921 rr.). *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya istoria. Spec. vyp. 23*. «Pidani ta nashchadky imperii Habsburhiv i Romanovykh». Uzhhorod: Vydavnytstvo UzhNU «Hoverla», 80–90 (in Ukrainian).
9. Kril, M. (2011). Zovnishnii chynnyk u rozvytku ZUNR. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seria istoria*, 27, 68–74 (in Ukrainian).
10. Kulchytskyi, V. S., Boyko, I. Y., Nastasyak, I. Y. (2002). *Aparat upravlinnya Halychynoyu v skladi Avstro-Uhorshchyny*. Red. V. S. Kulchytskyi. Lviv: Triada Plus. (in Ukrainian).
11. Levytskyi, K. (1931). *Velykyi zryv. Do istorii ukrainskoi derzhavnosti vid bereznya do lystopada 1918 r. Na pidstavi spomyniv ta documentiv*. Lviv, [reprintne vydannya. Nyu-York, 1968]. (in Ukrainian).
12. Lytvyn, M. (2008). Heopolitychni prostir ZUNR ta yiyi zovnishnyopolitychni orientyry. *Ukraina: kulturna spadshchyna, nacionalna svidomist, derzhavnist*. Lviv, 17. Ukrainsko-polsko-biloruske susidstvo: XX stolittya. Hol. red. Y. Isayevych, 106–115 (in Ukrainian).
13. Lytvyn, M. (2012). Mizh Antantoyu ta bilshovytskoyu Rosiyeyu: osnovni napryamky zovnishnyoi polityky ZUNR u 1920–1923 rr. *Ukrainska nacionalna ideya: realii ta perspektivy rozvytku*, 24, 97–102 (in Ukrainian).
14. Lozynskyi, M. (1970). *Halychyna v rr. 1918–1920*. Vyd. 2-he. Nyu York: Chervona kalyna. (in Ukrainian).
15. Lutskyi, M. I. (2017). Pravovi zakhody z vyznannya Zakhidno-ukrainskoi Narodnoi Respubliki na mizhnarodnii areni». *Actualni problemy vitchyznyanoi yurysprudencii*, 1. T. 1, 8–10 (in Ukrainian).
16. Nazaruk, O. (1930). *Halytska delehaciya v Ryzi 1920 r. Spomyny uchasyuka*. Lviv. (in Ukrainian).
17. Nazaruk, O. (1920). *Rik na Velykii Ukraini. Spomyny z Ukrainskoi revolutsii*. Viden. (in Ukrainian).
18. Pavlyk, O. (1996). *Borotba Ukrainy za nezalezhnist i polityka SShA (1917–1923)*. Kyiv: Vydavnychiy dim «KM Academia». (in Ukrainian).
19. Pavlyk, O. (2001). «Dyplomacia ZUNR (ZSCCHUNR)» *Narysy z istorii dyplomatii Ukrainy* [O. I. Holenko... [ta in.]; vidpov. red. V. A. Smolii; Nacionalna Academia nauk Ukrainy, Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy]. Kyiv: Alternatyvy, 358–377 (in Ukrainian).
20. Tyshchuk, B. Y. (2004). *Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika (1918–1923). Istoria derzhavy i prava*. Lviv: Triada plus. (in Ukrainian).
21. Tyshchuk, B. Y., Vivcharenko, O. A., Leshkovych, N. O. (2000). *Stanovlennya derzhavnosti v Ukraini (1917–1922 rr.)*. Lviv–Ivano-Frankivsk: Svit. (in Ukrainian).
22. Tsehelskyi, L. (2003). *Vid lehend do pravdy: Spomyn pro podii v Ukraini zvyazani z Pershyim lystopada 1918 r.* Lviv: Svichado. (in Ukrainian).

**WESTERN UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC:
INTERNATIONAL ACTIVITY
(DEDICATED TO THE CENTENARY OF THE CREATION)**

O. Lypytchuk*, N. Leshkovych**

** Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: luputchyk@ukr.net*

*** Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: leshkovych@bigmir.net*

In the first days of the activity of Ukrainian People's Council state and legal institutions were formed, and their functioning created conditions for the revival and development of the Ukrainian state. However, Galician politicians realized that the fate of the ZUNR in those historical conditions was largely dependent on its international recognition and the support of great powers. It was actualized by the fact that the revived Polish state tried to legalize its claims on Eastern Galicia.

Along with the plans of national-state construction, Ukrainian politicians faced the problem of forming the conceptual foundations of foreign policy, defining its priorities, and establishing an appropriate foreign policy apparatus. On November 9, 1918, the government was formed – the State Secretariat, which united 14 Secretariats, including the State Secretariat of Foreign Affairs.

Trying to take advantage of political and international realities, the ZUNR government concentrated its foreign policy activities on two directions: the establishment of relations with the UPR and the recognition of the WUPR by the victorious countries in the First World War (Entente, USA) and stopping the aggression of Poland with their assistance. Under the act of unification on January 22, 1919, an association of the ZUNR and the UPR was constitutionalized in one sovereign state of the People's Republics. However, there was no real association. Significant historical, psychological, ideological and political disagreements that had accumulated over the centuries came out. The political weakness of the UPR did not allow it to help ZUNR. In addition, the UPR itself was not recognized by the Western world.

Galician politicians had good reason to rely on the international recognition of ZUNR during the Paris Peace Conference. However, significant successes in Paris could not be achieved, as Western politicians favored Poland as a stronger partner than ZUNR. In defending the right to their own statehood, Galician politicians at the talks in Riga (1920) sought not to legitimize the annexation of the Eastern Galicia by Poland. Although the goal was not achieved, however, the ZUNR leaders believed that Galician delegation was successful in the negotiations, as information was provided to the world press about the current state of the Galician problem. The ZUNR exiled government in Vienna focused on diplomacy and the international recognition of the Ukrainian state, hoping for international conferences and the League of Nations. However, neither the Council of Ambassadors of the Entente countries nor the League of Nations hastened to return to the issue of Galician statehood.

The successes of the foreign policy of the politicians of the Western Ukrainian state were reduced by inconsistency of actions and conflicts within the Ukrainian delegations, by controversial foreign policy opinions, maximalism, and uncompromisingness. Excessive hopes for the Entente states inhibited the formation of practical political thinking. One can agree with the conclusions of the researchers that the ZUNR governments did not formulate clear concept of their foreign policy.

Keywords: Western Ukrainian People's Republic, Ukrainian statehood, international policy, diplomacy, peace conference, mission, peace treaty.

*Стаття: надійшла до редакції 30.09.2018
прийнята до друку 01.11.2018*